

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Тоцької Віталії Євгенівни на тему «Публічне управління забезпеченням медико-соціальними послугами дітей з інвалідністю в Україні», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі публічного управління та адміністрування за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми дисертаційної роботи обумовлюється з одного боку глобальним характером цієї проблематики. У глобальному вимірі понад 240 мільйонів дітей у світі мають інвалідність, а це приблизно кожна десята дитина віком до 18 років. З іншого боку, ця проблема має виключну актуальність і для нашої держави. За свідченням міжнародних експертів, навіть у мирний час майже третина дітей з інвалідністю піддаються різним формам насильства - емоційному, фізичному, сексуальному. Цей показник насильства у групі дітей з інвалідністю удвічі перевищує відповідний рівень серед їхніх інших ровесників.

Станом на січень 2025 року в Україні на обліку перебувало 150 тис. дітей з інвалідністю. Національний контекст актуальності теми дисертаційного дослідження Тоцької В.Є. відзначається тим, що проблематика забезпечення медико-соціальними послугами дітей з інвалідністю набула особливої гостроти в умовах воєнного стану, децентралізації та ресурсних обмежень. Так, в умовах воєнного стану система підтримки інклюзивних освітніх і соціальних послуг зазнавала суттєвих викликів:

- пошкодження майже 7% інклюзивно-ресурсних центрів, однак більшість з них, за даними МОН України, продовжують надавати важливі підтримуючі послуги, зокрема психологічну, реабілітаційну та освітню;

- за участі програми УНІСЕФ реалізуються проекти адаптації до потреб дітей з інвалідністю через створення доступних дитячих просторів «Спільно», забезпечення дітей технічними засобами зв'язку та проведення цільових соціальних виплат для тих, хто постраждав від бойових дій і мін;

- діти з інвалідністю під час війни опинилися в ще більшому ризику: вони і надалі залишаються ізольованими, вразливими перед насильством і не мають гарантованого доступу до критичних послуг, що ще більше підкреслює важливість та необхідність якісного публічного управління такою підтримкою.

Таким чином, становлення, функціонування та розвиток системи публічного управління медико-соціальними послугами для дітей з інвалідністю в Україні є надзвичайно актуальною науковою проблемою. Адже на її розв'язання в нашій державі сьогодні очікує чисельна цільова - понад 150 тис. дітей та їхніх батьків. Тож комплексний підхід до організації підтримки дітей з інвалідністю на основі удосконалення публічного управління забезпеченням медико-соціальними послугами дітей з інвалідністю є важливим стратегічним завданням в умовах гібридних загроз, ресурсних дефіцитів і необхідності адекватної реакції української держави на гуманітарні виклики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна не викликають сумнівів. У дисертації обґрунтовано необхідність формування нових підходів у публічному управлінні, що мають забезпечити сталість, доступність і комплексність підтримки для однієї з найуразливіших категорій населення. Авторка переконливо доводить, що дослідження має не лише соціальну значущість для сотень-тисяч дітей та їх батьків, але воно також є своєчасним, адже відповідає сучасним викликам і стратегічним пріоритетам української держави, яка впевнено рухається у напрямку розбудови її як соціально-сервісної держави за зразками країн Європейського Союзу. У дисертації застосовано міждисциплінарний підхід, що поєднує елементи соціальної політики, управлінських наук і охорони здоров'я. Висновки логічно впливають із глибокого аналізу проблематики, підтверджені емпіричним матеріалом, міжнародними практиками та узагальненням сучасних управлінських моделей. Рекомендації мають системний характер, є практико орієнтованими та спрямовані на вдосконалення управління послугами в умовах децентралізації.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних робіт: Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України за темою: «Об'єднані територіальні громади: концепція відповідальності та спроможності» (ДР № 0119U100911, ДО №0221U103957) комплексного наукового проекту Національної академії державного управління при Президентові України «Державне управління та місцеве самоврядування». Науковим результатом, отриманим здобувачкою, є визначення впливу соціально-економічних чинників на розвиток медико-соціальних послуг на рівні громади. Також дисертантка приймала участь у науково-дослідній роботі кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» за темою «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України» (ДР № 0124U000016). Це надало здобувачці змогу розробити та обґрунтувати комплексний підхід до оцінювання ефективності публічного управління забезпеченням медико-соціальними послугами дітей з інвалідністю в умовах війни та післявоєнного відновлення.

Наукова новизна виконаної дисертаційної роботи полягає в ідентифікації управлінських бар'єрів, які обмежують доступність, адресність і сталість медико-соціальних послуг для дітей з інвалідністю, а також в обґрунтуванні необхідності системних трансформацій у публічному управлінні на основі узагальнення теоретичних підходів та аналізу міжнародного й національного досвіду. Найсуттєвіший науковий результат, які містять наукову новизну та виноситься на захист, авторка сформулювала як такий, що презентується у науковому просторі публічного управління та адміністрування уперше, і містить положення про розроблення індикаторної моделі оцінювання ефективності публічного управління медико-соціальними послугами для дітей з інвалідністю, яка враховує специфіку п'яти управлінських груп і дозволяє аналізувати вплив послуг на соціальну інтеграцію, доступ до допомоги та якість життя, слугуючи

основою для формування аналітичного інструменту для оцінювання управлінських рішень

Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Дисертація є завершеною, логічно-побудованою науковою працею. Структурно вона складається зі вступу, 3 розділів, узагальнюючих висновків та пропозицій, списку використаних джерел 9235 найменувань), 6-ти додатків. Загальний обсяг дисертації - 264 сторінки (209 сторінок основного тексту або 8 авт. арк.). Робота має достатній рівень візуалізації (22 таблиці, 14 рисунків).

У першому розділі «Теоретичні основи публічного управління медико-соціальними послугами для дітей з інвалідністю в Україні» зосереджено увагу на теоретичних і методологічних підходах до організації та управління медико-соціальними послугами для дітей з інвалідністю. Аналізуються зміни в політиці підтримки дітей з інвалідністю, починаючи від етапу соціальної підтримки в радянський період до сучасних підходів, які спрямовані на інклюзію та доступність. Особливу увагу приділено концептуалізації інвалідності в контексті публічного управління, що є основою для розробки ефективної політики у сфері соціального захисту, освіти та медичних послуг. Визначення інвалідності як об'єкта публічного управління стало ключовим аспектом у розгляді сучасних підходів до управління підтримкою дітей з інвалідністю. Зосереджено увагу на міжнародних зобов'язаннях, зокрема Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, що визначають принципи рівних прав та доступу до послуг для цієї категорії дітей. Слушною є пропозиція авторки про необхідність застосування системного підходу, який інтегрує різні державні інституції для забезпечення комплексного обслуговування дітей з інвалідністю. А суб'єктами цієї інтеграційної взаємодії повинні виступати державні органи, місцеві адміністрації, освітні та медичні установи, громадські організації.

У другому розділі «Оцінювання ефективності публічного управління забезпеченням медико-соціальними послугами для дітей з інвалідністю»

дослідницьку уваги авторки прикуто до аналізу проблем, які виникають під час надання послуг дітям з різними видами інвалідності, який вона здійснює крізь призму організаційного механізму публічного управління. Варто відзначити, що саме такий методологічний підхід дозволив не тільки виявити існуючі проблеми у сфері публічного управління, але й сформулювати конкретні пропозиції для оптимізації існуючих підходів до управління, включаючи покращення фінансування, підвищення ефективності співпраці між державними органами та місцевими адміністраціями, а також впровадження нових механізмів моніторингу та оцінювання. Тут простежується застосування авторкою концептуального підходу до розробки показників оцінювання ефективності публічноуправлінської діяльності в Україні на основі глобального тренду соціальної інклюзії для дітей з інвалідністю з метою реалізації державних гарантій рівного доступу до всіх необхідних послуг, в першу чергу медико-соціальних послуг, а також забезпечення соціальної інтеграції для представників цієї цільової групи, навіть в умовах дії правового режиму воєнного стану.

У третьому розділі «Напрями удосконалення публічного управління медико-соціальними послугами для дітей з інвалідністю» розглядаються основні аспекти, які сприяють покращенню доступу та якості медико-соціальних послуг для цієї категорії дітей в Україні в умовах глобальних криз, зокрема пандемії COVID-19 та війни. Особливу увагу авторка звертає на питання, як глобальні кризи, зокрема пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні, оголили структурні вади існуючих систем соціального захисту та охорони здоров'я. Це, у свою чергу, зумовило значне обмеження або повну втрату доступу дітей з інвалідністю до базових медичних і соціальних послуг. Важливим аналітичним аспектом дослідження є порівняльний аналіз управлінських моделей надання медико-соціальної допомоги дітям з інвалідністю у Великій Британії та Німеччині. На підставі цього аналізу авторкою обґрунтовано можливість адаптації збалансованих елементів централізованого та децентралізованого управління до українських умов задля підвищення ефективності надання послуг. Зроблено акцент на необхідності інтеграції медичних, соціальних та освітніх

послуг в єдиний координований механізм підтримки, що ґрунтується на принципах міжвідомчої співпраці та інклюзивного врядування. У межах дисертації запропоновано низку практичних рекомендацій щодо вдосконалення публічного управління у сфері забезпечення медико-соціальних послуг для дітей з інвалідністю. Зокрема, йдеться про розширення застосування дистанційних форматів надання послуг, посилення підтримки родин, які виховують дітей з інвалідністю, та реформування системи інституційного догляду на користь моделей сімейно орієнтованої підтримки. Окремо наголошується на важливості створення безбар'єрного середовища, розвитку інклюзивних освітніх практик, а також на запровадженні адаптивних підходів до публічного управління, що базуються на міжнародному досвіді та орієнтовані на забезпечення рівного доступу до послуг навіть у кризових обставинах.

Теоретичні та практичні результати дослідження висвітлено у 8 наукових публікаціях: 5 статей та 3 наукові праці, які опубліковані у збірниках матеріалів всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій. Авторський внесок в опублікованих статтях, що підготовлені у співавторстві, докладно деталізований у переліку наукових праць за темою дисертації (с. 8-9). Такий обсяг публікацій можна визнати цілком достатнім для ознайомлення широкого кола науковців з основними результатами дисертаційного дослідження.

Значення дисертаційної роботи для науки, практики та суспільства полягає у тому, що ключові висновки, рекомендації та запропоновані підходи можуть стати основою для вдосконалення системи публічного управління в сфері медико-соціальних послуг для дітей з інвалідністю в Україні. Запропоновані стратегії та методи спрямовані на оптимізацію процесу ухвалення управлінських рішень, покращення доступності послуг та забезпечення ефективної соціальної інтеграції. Результати дозволяють більш детально окреслити механізми взаємодії між державними структурами, органами місцевого самоврядування, установами медичного та соціального профілю, а також громадськими організаціями для забезпечення належної підтримки дітей

з інвалідністю. Рекомендації дослідження можуть бути використані для адаптації існуючих управлінських підходів, створення нових політик і розробки законодавчих ініціатив, орієнтованих на покращення системи медико-соціального забезпечення. Окрім того, вони мають цінність для розробки навчальних програм і курсів підготовки фахівців у сферах публічного управління, медицини та соціального захисту.

Здобуті результати дисертаційного дослідження знайшли відповідне впровадження у практику діяльності державних установ, органів місцевого самоврядування і громадських організацій, які функціонально опікуються проблемами розвитку системи медико-соціальних послуг для дітей з інвалідністю, а саме:

- Національного університету «Львівська політехніка» (акт про використання результатів дисертаційної роботи від 19 березня 2025 р.);
- Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (акт впровадження результатів наукового дослідження від 5 лютого 2025 р.);
- Департаменту охорони здоров'я Львівської обласної військової адміністрації (довідка від 17 березня 2025 №01-12-03/06/01/04); Центр профілактики та контролю за захворювання МОЗ України (довідка від 18 лютого 2025 р. №872/01).

Відсутність порушення академічної доброчесності у змісті дисертаційної роботи та публікаціях автора підтверджено довідкою перевірки тексту, що здійснювалась за допомогою спеціальної програми для перевірки академічних текстів, рекомендованої МОН України.

На підставі результатів перевірки встановлено, що зміст дисертаційного дослідження відповідає принципам академічної доброчесності. Ідеї, наукові результати і тексти інших авторів, на яких посилається здобувачка, мають посилання на відповідне джерело у списку використаної літератури.

Дискусійні положення дисертаційної роботи, що потребують додаткового роз'яснення та обґрунтування:

Попри високий рівень опрацювання теми, змістовну глибину та міждисциплінарний підхід, дисертація не позбавлена окремих моментів, що потребують уточнення або подальшого розвитку. Зокрема, можна зазначити про таке:

по-перше, формулюючи авторське визначення поняття «Інвалідність у дітей як об'єкт публічного управління» у п.1.2, дисертантка акцентує, що його прикладний зміст реалізується через ефективну взаємодію органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Однак надалі у роботі не наводяться приклади форм такої співпраці та аналіз їх публічноуправлінського змісту, фокусуючи, переважно увагу на принципах міжсекторальної взаємодії;

по-друге, типологізація потреб дітей з інвалідністю, яка представлена у п.1.3 «Інституційний механізм реалізації програм і стратегій, спрямованих на розвиток послуг дітям з інвалідністю в Україні» є вагомим досягненням дисертаційної роботи. Проте її прикладне використання в управлінському циклі (планування-реалізація-моніторинг-оцінювання) можна було б деталізувати у більш розширеному форматі та навести приклади її апробації на будь-якому рівні управління (локальному, місцевому, регіональному чи державному);

по-третє, у п.3.1 «Покращення доступності медико-соціальних послуг для дітей з інвалідністю в умовах глобальних криз», на наш погляд, варто було б конкретніше висвітлити питання ймовірних ризиків для набувачів медико-соціальних послуг, але й розглянути питання управлінських ризиків, з якими стикаються органи місцевого самоврядування при реалізації нових повноважень у сфері підтримки дітей з інвалідністю, зокрема, умовах обмежених ресурсів і воєнного стану;

по-четверте, важливою в публічноуправлінському контексті є спроба здобувачки обґрунтувати необхідність адаптації міжнародного досвіду до українського контексту (п. 3.2. «Адаптація міжнародних практик медико-

соціальної допомоги дітям з інвалідністю для оптимізації механізмів управління в українському контексті»). Разом з тим, можна акцентувати, що у роботі варто було б глибше проаналізувати інституційні передумови успішності таких моделей, зокрема, як державна політика може стимулювати розвиток партнерських форматів взаємодії між державою, громадами та неурядовим сектором.

По тексті дисертації зустрічаються окремі граматичні, стилістичні та технічні помилки (останні речення висновків за розділом 2 та розділом 3, напевно, сталися через технічний збій програмного забезпечення при відключенні інтернету в момент дії сигналу «Повітряна тривога»).

Висловлені зауваження не впливають на високу оцінку науково-практичної значущості виконаної дисертаційної роботи, а носять виключно дискусійний та рекомендаційний характер. Принципових зауважень до змісту дисертації, отриманих наукових результатів та сформульованих висновків немає.

Загальний висновок про відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

За результатами експертного оцінювання дисертаційної роботи встановлено, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані автором дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Зміст дисертації та наукових публікацій здобувачки дозволяють констатувати, що дисертаційна робота Тоцької Віталії Євгенівни «Публічне управління забезпеченням медико-соціальними послугами дітей з інвалідністю в Україні» є самостійним завершеним науковим дослідженням.

За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (із змінами) та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами), а її автор, Тоцька Віталія Євгенівни, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

Офіційний опонент

доктор наук з державного
управління, професор,
професор кафедри державного
управління і місцевого
самоврядування
НТУ «Дніпровська політехніка»

Ірина ХОЖИЛО

